

Gizem Celep¹, Figen Yardımcı²

DOI: 10.17942/sted.793063

Geliş/Received : 10.09.2020
Kabul/Accepted : 17.12.2020

Öz

Amaç: 0-6 yaş grubunda çocuğu olan annelerin ev kazalarına karşı aldıkları güvenlik önlemlerini incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel nitelikteki çalışmanın örneklemini, Ege Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalına başvuran 0-6 yaş grubunda çocuk sahibi olan 300 anne oluşturdu. Araştırma verileri sosyodemografik özellikler soru formu ve "0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanımlama Ölçeği" ile toplandı.

Bulgular: Annelerin %27,7'sinin ortaokul mezunu olduğu ve %64,3'ünün ev kazaları konusunda eğitim almadıkları bulundu. Ev kazası geçiren çocukların ise %60,0'inin erkek, %24,0'inin 2-3 yaş aralığında olduğu bulundu. "0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanımlama Ölçeği'den" aldıkları puanlar anne eğitim durumu ($p < 0,001$) ve ev kazaları hakkında eğitim alma durumlarına göre ($p < 0,04$) istatistiksel olarak anlamlı bulundu.

Sonuç: Elde edilen bulgular doğrultusunda, çocukların ev kazası geçirmelerini azaltma veya önlemede ebeveyn eğitim düzeyi ve ev kazaları hakkında eğitim almalarının etkili olduğu bulundu. Annelere/ailelere bu yaş grubu çocukların gelişimsel özellikleri, ev kazalarıyla ilgili risk faktörleri, güvenlik önlemleri ve ilkyardım uygulamaları konusunda eğitim verilmesi önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Çocuk, Ev kazaları, Güvenlik, Önleyici tedbirler, Anneler

Abstract

Objective: Examining safety measures adopted by mothers with 0 to 6 years-old children against home accidents.

Material and Methodology: The sample of this descriptive and cross-sectional survey consists of 300 mothers with children in the age group 0-6 who applied to the Child Health and Diseases Branch of Ege University Health Research and Application Centre. Survey data was collected through a questionnaire on sociodemographic characteristics and the "Scale for Describing Safety Measures Adopted by Mothers of 0-6 Years Old Children to Prevent Home Accidents".

Findings: 27.7% of mothers are secondary school graduates and 64.3% have never had any training about home accidents. Of children experiencing any home accident 60% are males and 24.0% are in the age interval 2-3. According to scores of mothers in "Scale for Describing Safety Measures Adopted by Mothers of 0-6 Years Old Children to Prevent Home Accidents" there is statistically significant difference with respect to educational status ($p < 0.001$) and training received about home accidents $p < 0.04$.

Conclusion: Findings obtained suggest that parents' educational background and their training in home accidents are effective in reducing or preventing home accidents that children may experience. It is therefore suggested that mothers/families are given training in developmental characteristics of children at these ages, risk factors associated with home accidents, safety measures and first-aid practices.

Key words: Child, Home accidents, Safety, Preventive measures, Mothers

1 Uzm. Hemşire, İzmir Sağlık Bilimleri Ü. Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Orcid No: 0000-0002-2046-5767)

2 Doç. Dr.; Ege Ü. Hemşirelik Fak., Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD İzmir, (Orcid No: 0000-0002-1550-985X)

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği tanıma göre; planlanmamış bir şekilde meydana gelen, bir anda ve insanın dışında oluşan, fiziksel ve zihinsel bağlamda zarara neden olan durumlar kaza olarak tanımlanmaktadır (1). Bir diğer tanımda ise kazalar; nedeni, tarihi, zamanı, düzeyi, şekli ve ne düzeyde zarar vereceği tespit edilemeyen aniden gelişen durumlardır. Kazalar yaralanmaya, ölüme veya küçük sorunlara neden olabilmektedir. Meydana gelen kazaların önlenebilir düzeyde olması sebebiyle (DSÖ)'ye göre "kaza" (accident) sözcüğü yerini "yaralanma" (injury) sözcüğüne bırakmıştır. Bu nedenle bu makalede literatürde sıklıkla kullanılan ev kazası tanımlaması kullanıldığı gibi aynı zamanda yaralanma kelimesinin de kullanılmasına özen gösterilmiştir. Yaralanmalar iki grupta değerlendirilmektedir. Şiddet eylemi sonucunda oluşan kazalar kasıtlı, bir anda ve beklenmedik bir şekilde oluşan yaralanmalar ise kaza- kasıtsız olarak değerlendirilmektedir (2).

Kazalar içinde önemli bir yeri olan ev yaralanmaları, bir konutun içerisinde (çocuk odası, salon, mutfak, banyo vs.) veya ona ait olan bir çevrede (bahçe, garaj vs.) ortaya çıkan olaylar olarak tanımlanmaktadır (3). Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2008 yılında hazırlanan raporda 2000'den fazla çocuğun ev kazaları sebebi ile hayatını kaybettiği belirtilmiştir (4). DSÖ tarafından açıklanan verilere bakıldığında zehirlenmeler ve yanıkların yanı sıra düşmenin de ev kazaları içerisinde yaralanma ve hatta ölümlere yol açabildiği anlaşılmaktadır (5). İstatistiklere göre Avrupa'da her gün 72 çocuk ev kazaları nedeniyle hayatını yitirmektedir. Yalnızca Britanya'da gerçekleşen ölümlerin %30'luk kısmı evde gerçekleşen istenmeyen yaralanmalar sonucunda oluşmaktadır (6). 2005 yılında UNICEF ile DSÖ istenmeyen çocuk yaralanmalarının önüne geçebilmek için bir program gerçekleştirilmesi gerektiğini bildirmişlerdir (7). Dünya Sağlık Örgütü 2006 yılında çocuk yaralanmalarını on yıllık eylem planı içerisine katmıştır (8).

Türkiye'de 5 yaşın altındaki çocuklarda hastalık ve kazalar nedeni ile yaşanan ölümlerin %34,2 olduğu, beş yaşın üstündeki çocuklarda ise

%25,4 olduğu tespit edilmiştir (9). Çocuklar mental ve fiziksel olarak kendilerini kazalardan koruyabilecek düzeyde değildirler. Bu nedenle yaralanmaların yaşanmasını önlemek amacı ile koruyucu önlemlerin alınması ve güvenli bir yaşam alanı sağlanması yetişkinlerin sorumluluğundadır. Bu sorumluluk ise genellikle çocuk ile birlikte daha çok vakit geçiren anneye kalmaktadır (10,11). Bütün ülkelerin çocukların hastalıkları ile yakından ilgili olduğu ve yapılan çalışmalar sonucunda çocukların hastalıklar nedeniyle ölüm oranlarının azaldığı görülmüştür ancak yaralanmaların sıklığı nedeniyle ölüm oranlarının önemini koruması, çocukluk dönemindeki yaralanmalara gereken önemin gösterilmediğini, kazalara yönelik çalışmalarda sınırlı kalındığını düşündürmektedir (12, 14). Teknolojik gelişmeler sonucunda insanların yaşam standartları artmış ve gelişmiş hastalık kontrolleri sayesinde çocuk ölümlerinin sayısı azalmıştır. Buna rağmen, meydana gelen yaralanmaların sayısında bir artış gözlenmektedir. Ebeveynlerin çocukların güvenliği konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının yetersizliği, çocukların gözetiminde olan aksaklıklar, ev içerisinde çocuk güvenliğini sağlayacak yönde düzenlemelerin olmaması ev kazalarının yaşanmasındaki etmenlerdendir (15). Ev yaralanmaları, ev içerisinde yapılabilecek kolay düzenlemeler ve çocuklar ile fazla vakit geçirmekte olan anneler için düzenli yapılabilecek eğitimler, bilinçlenmelerinin sağlanabilmesiyle önlenebilir (16).

Evde gerçekleşen yaralanmalar, bütün yaş aralıklarındaki kazaların yaklaşık üçte birini oluşturan yaygın bir olay olarak görülmektedir (17). Ancak ev kazaları önlenebilen olaylardır. Ev kazalarını meydana getiren sebepler arasında bireysel hatalar kadar ev içerisindeki durum da önemlidir. Kazaların çocuk sağlığına yönelik etkisi sanılandan daha çoktur. Ev kazası geçiren bir çocuk psikolojik, fiziksel ve sosyal yönden dengesini kaybetmektedir. Daha fazlası kazalar, hastalık, sakatlık ve hatta ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle çocukluk çağında geçirilen kazalar ve bunların önlenmesi, odaklanması gereken evrensel bir sorundur (13).

2. Materyal ve Metot

Çalışma, 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin evde gerçekleşen istenmeyen yaralanmalara

yönelik almış oldukları güvenlik önlemlerini ve bu konudaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapıldı.

Araştırmanın örneklemini, Nisan 2017 - Haziran 2017 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na başvuran araştırma sınırlılıklarına uyan, araştırmaya katılmayı kabul eden anneler oluşturdu. $\alpha=0,05$, %80 güç ve $f=0,25$ (orta etki büyüklüğü) alınarak örneklem büyüklüğü 216 olarak hesaplandı. Olası veri kayıplarını engellemek ve örneklem sayısını artırmak amacıyla %40 fazlası olacak şekilde 300 anne çalışmaya alındı. Araştırmanın uygulama tarihleri içerisinde Ege Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda başvuran 0-6 yaş grubu çocuğu olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden anneler çalışmaya alındı.

Çalışma verilerinin toplanmasında, araştırmacı tarafından literatür incelenerek hazırlanmış olan anket formu kullanıldı. Soru formunda annenin yaşı, çocuk sayısı, eğitim durumu, çalışma durumu, ailenin gelir durumuna yönelik 25 soru bulunmaktadır.

Çınar ve Görak (2003) tarafından geliştirilmiş "0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği" ile çocukların annelerinin ev içinde oldukça fazla karşılaştıkları ev yaralanmalarından (yanma, düşme, zehirlenme, elektrik çarpması, kesikler, boğulma) çocuklarını koruyabilmek amacıyla almış oldukları güvenlik tedbirleri değerlendirildi. Ölçek toplam 40 maddeden oluşmaktadır; 34 olumlu, altı olumsuz ifade içermektedir. Beşli Likert tipindeki ölçekte tüm maddeler birden başlayıp beşe kadar puanlanmıştır. Puanları ise alınan cevaplara göre değişkenlik göstermektedir. Olumlu anlatım içermekte olan maddelere verilen cevap "her zaman beş puan, çoğu zaman dört puan, bazen üç puan, nadiren iki puan, hiçbir zaman bir puan" olarak hesaplanmaktadır. Olumsuz anlatım içermekte olan 6., 9., 23., 26., 30. ve 40. ölçek maddeleri tersten puanlandırılmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0.82 olduğu tespit edilmiştir. Bu ölçekten alabilecekleri puan minimum 40 puan, maksimum 200 puandır. Ölçeğin bu çalışmadaki

Cronbach- α katsayısı 0.89 hesaplanmıştır. Veri analizinde IBM SPSS Statistics 25.0 paket programı kullanıldı. Bütün analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlendi.

Çalışmada numerik veriler ortalama, minimum, maksimum, standart sapma, medyan değer kategorik verilerde ise frekans ile oran değerleri kullanıldı. Nümerik değişkenler normallik varsayımı Shapiro Wilk testi ile kontrol edildi ve sonuçlara paralel olarak grup sayısı iki olan karşılaştırma için bağımsız örneklem t-testi, grup sayısı ikiden daha çok olan karşılaştırmalarda ANOVA veya Kruskal Wallis testi tercih edildi. Kruskal-Wallis sonrasında ikili karşılaştırmalar Dunn testi ile yapıldı, p değerleri için Bonferroni düzeltmesi kullanıldı.

Araştırma, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (Protokol no: 106-2017) onayı alınarak yapıldı.

Araştırmamız da kullandığımız "0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği" ni geliştiren geçerlilik güvenilirlik çalışmalarını yapan Prof. Dr. Nursan Dede Çınar'dan yazılı izin alınmıştır.

Bu çalışmanın verileri, gerekli izinler alındıktan sonra örnekleme oluşturan anneler ile yapılmış olan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Verileri toplamadan önce tüm annelere araştırmanın amacı açıklanmıştır. Araştırmada katılımcı olmaları konusunda sözel izinleri alınmıştır. Annelerden alınacak olan bilgilerin araştırmamızdan başka bir yerde kullanımının olmayacağı, bilgilere başkalarının ulaşmasına imkan verilmeyeceği hakkında bilgi verilmiştir.

3. Bulgular

Çalışmaya katılmış olan annelerin (n=300) yaş ortalamaları 28,9'dur. Annelerin %27,7'si ortaokul mezunu %3,0'ı okuryazar ve %2,6'sı yüksek lisans-doktora mezunudur. Çalışmada yer alan annelerin %64,3'ü ev kazalarıyla ilgili eğitim almadığı, ailelerin %79,0'ının çekirdek aile %3,0'ının tek ebeveynli aile tipinde olduğu gözlenmiştir. Annelerin gelir durumlarını gelir giderden az-deniz-çok olarak tanımlaması istenmiş ve bu tanımlamaya göre %65,0'ünün geliri

Tablo 1. Annelerin tanıtıcı özelliklerinin dağılımı

Annelerin eğitim durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Okur yazar	9	3,0
İlkokul mezunu	75	25,0
Ortaokul mezunu	83	27,7
Lise mezunu	75	25,0
Üniversite mezunu	50	16,7
Yüksek lisans-doktora mezunu	8	2,6
Toplam	300	100,0
Ev kazaları konusunda eğitim alma durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	107	35,7
Hayır	193	64,3
Toplam	300	100,0
Aile tipi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Geniş aile	54	18,0
Çekirdek aile	237	79,0
Tek ebeveynli aile	9	3,0
Toplam	300	100,0
Gelir seviyesi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Geliri giderinden düşük	67	22,3
Geliri giderine eşit	195	65,0
Geliri giderinden fazla	38	12,7
Toplam	300	100,0
Çocuk sayısı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bir	106	35,3
İki	133	44,3
Üç	51	17,0
Dört ve yukarı	10	3,4
Toplam	300	100,0

Tablo 2. Çocukların cinsiyet ve yaşa göre dağılımları

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kız	120	40,0
Erkek	180	60,0
Toplam	300	100,0
Yaş (Ay)	Sayı (n)	Yüzde (%)
0-12	40	13,3
13-23	63	21,0
24-35	72	24,0
36-47	67	22,3
48-59	39	13,0
60-72	19	6,4
Toplam	300	100,0

giderine eşittir. Evde yaşayan çocuk sayısı bilgisine göre %44,3'ünün evinde iki çocuk, %3,4'ünün evinde dört ve daha fazla çocuk yaşamaktadır (Tablo 1).

Çocukların %60,0'ı erkektir. Çalışmadaki çocukların %24,0'ı 24-35 ay, %6,4'ü 60-72 ay yaş aralığı arasındadır (Tablo 2).

Katılımcıların %46,7'si apartman dairesi, %44,7'si müstakil evde %8,6'sı gecekonduda oturmaktadır. Çalışmaya katılan 300 anneden evde yaşayan toplam birey sayısı bilgileri alındı. Bu bilgilere göre %40,3'ünün dört, %21,3'ünün beş, %5,3'ünün altı, %1,3'ünün (n=4) yedi ve daha fazla sayıda kişi yaşamaktadır. Annelerin %76,0'ının (n=228) evinde bahçe yoktur, %24,0'ının (n=72) evinde bahçesi vardır. Çalışmaya katılan 300 anneden %67,3'ünün (n=202) evinde çocuk odası bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan annelerin %70,0'ı çocuğunun ev kazası yaşadığını bildirmiştir. Ev kazasına maruziyet bildiren 210 anneden %52,4'ü yaşanan kaza tipinin düşme olduğunu belirtirken; %19,5'i yanık, %11,4'ü kesik şeklinde istenmeyen yaralanma belirtmiştir. Katılımcılar en fazla düşme, ikinci sırada yanık kazası bildirmiştir. Kesikler üçüncü en sık görülen yaralanma biçimidir (Tablo 3). Ev kazası geçiren 210 çocuğun anneye göre kazayı geçirme sebepleri incelendiğinde; annelerin %48,6'sı çocuğun dikkatsizliği, %34,3'ü annenin ihmali, %10,0'ı çevre faktörü ve %7,1'i de diğer nedenlerden dolayı kazanın yaşandığını belirtmiştir. Çalışmadaki çocukların %69,3'üne annesi, %11,0'ına bakıcı bakım sağlamaktadır. Evde kaza yaşayan 210 çocuğun, %70,5'inde kaza geçirdiği sırada yanında annesi bulunmaktadır. Çocukların cinsiyetine göre ev kazasına maruz kalma durumları incelendiğinde; kız çocukların %68,3'ünün, erkek çocukların %71,1'inin ev kazası geçirdiği annesi tarafından bildirilmiştir. Evde kaza yaşayan 210 çocuğun %77,1'i hastaneye yatmamıştır, %22,9'u hastaneye yatmıştır. Ev kazası geçirmesinin ardından hastaneye yatmış 48 çocuktan %29,2'si hastanede 1 gün, %25,0'i 5 gün, %4,2'si 7 gün hastanede kalmıştır. Ev kazasına maruziyet bildiren annelerden %34,8'i kazanın salonda, %29,0'ı mutfakta olduğunu bildirmiştir (Tablo 3).

Ev kazası yaşayan çocuklarının %50,0'sinin annesi sonrasında kazaya karşı önlem almıştır. Olası başka bir kaza yaşanmaması için önlem alan annelere ne tür önlemler aldığı sorulmuştur ve bu önlemler Tablo 4'te verilmiştir. Annelerin en yüksek oranda aldıkları önlem %23,8 ile dikkatli davranmak olurken; ikinci sırada en fazla aldıkları önlem ev düzenini sağlamak ve çaydanlığı uzak tutmak olarak belirtmiştir (Tablo 4).

Annelerin güvenlik önlemleri incelendiğinde ölçek sorularından "**sıcak yiyecek ve içecekleri çocuğun rahatlıkla ulaşabileceği yerlere koyarım**" maddesine 193 anne her zaman cevabını vermiştir. Çocuğumun "**emzik veya nazar boncuğunu çengelli iğne ile üzerindeki giysilere takarım**" maddesine 81 anne her zaman cevabını vermiştir. "**Çöpleri çocuğumun erişemeyeceği yerde saklarım**" maddesine 14 anne hiçbir zaman cevabını vermiştir. "**Yemek pişirirken çocuğumun mutfakta dolaşmasına izin veririm**" maddesine 66 anne her zaman cevabını, 49 anne hiçbir zaman cevabını vermiştir. "**Boş kullanılmayan kutu ve plastik torbaları ortalıkta bırakırım**" maddesine 128 anne her zaman cevabını vermiştir. "**Kesici aletleri (bıçak, tıraş bıçağı, makas gibi) çocuğumun ulaşamayacağı yerlerde saklarım**" maddesine 214 anne her zaman cevabını vermiştir. "**Çocuğumun oyuncaklarını çabuk yanmayan maddelerden seçmeye özen gösteririm**" maddesine 128 anne çoğu zaman cevabını vermiştir. "**Çocuğum bir kaza geçirdiğinde onu cezalandırırım**" maddesine 110 anne her zaman cevabını vermiştir.

Veriler incelendiğinde alınan cevapların çocuğun ev kazasına maruz kalmayla karşı karşıya kalabileceği ciddi durumları göstermektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, anne eğitim düzeyleri ile ölçek toplam puan ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p=0,001$). Kruskal Wallis testi sonrasında ikili grup karşılaştırmaları için Bonferroni düzeltmeli Dunn testi sonucuna göre; ilkökul mezunu annelerin ölçek puanının ile üniversite mezunu annelerden anlamlı düzeyde düşük olduğu görüldü ($p<0,001$).

Çalışmaya katılan annelerden ev kazalarına ilişkin güvenlik önlemleri konusunda eğitim alanların

Tablo 3. Çocukların istenmeyen yaralanma yaşama durumları

İstenmeyen yaralanma yaşama durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	210	70,0
Hayır	90	30,0
Toplam	300	100,0
Yaralanma türü	Sayı (n)	Yüzde (%)
Düşmeler	110	52,4
Yanıklar	41	19,5
Kesikler	24	11,4
Diğer (zehirlenme, boğulma)	35	16,7
Toplam	210	100,0
Kaza yeri	Sayı (n)	Yüzde (%)
Salon	73	34,8
Mutfak	61	29,0
Yatak odası	21	10,0
Banyo	18	8,6
Diğer (merdiven, çocuk odası, bahçe)	37	17,6
Toplam	210	100,0
Kaza nedeni	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çocuğun dikkatsizliği	102	48,6
Anne ihmali	72	34,3
Çevre faktörü	21	10,0
Diğer	15	7,1
Toplam	210	100,0
Çocuğa bakan kişi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Anne	208	69,3
Diğer aile üyeleri	59	19,7
Bakıcı	33	11,0
Toplam	300	100,0
Yaralanma sırasında çocuğun yanındaki kişi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Anne	148	70,5
Diğer aile üyeleri	62	29,5
Toplam	210	100,0
Hastaneye yatma durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	48	22,9
Hayır	162	77,1
Toplam	210	100,0
Hastanede kalma süresi	Sayı (n)	Yüzde (%)
1 Gün	14	29,2
2 Gün	6	12,5
3 Gün	11	22,9
5 Gün	12	25,0
7 Gün	2	4,2
21 Gün	3	6,2
Toplam	48	100,0

Tablo 3'ün devamı. Çocukların istenmeyen yaralanma yaşama durumları

Cinsiyete Göre İstenmeyen Yaralanma Yaşama Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet (Kız)	82	68,3
Hayır (Kız)	38	31,7
Toplam	120	100,0
Evet (Erkek)	128	71,1
Hayır (Erkek)	52	28,9
Toplam	180	100,0

Tablo 4. Annelerin istenmeyen yaralanma sonrasında önlem alma durumlarına göre dağılımı

Yaralanma sonrasında önlem alma durumları	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	105	50,0
Hayır	105	50,0
Toplam	210	100
Evet ise alınan önlem	Sayı (n)	Yüzde (%)
Ev düzenini sağlama	14	13,3
Eğitim alma	1	1,0
Yerleri kuru tutma	5	4,8
Kaymaz halı kullanmak	1	1,0
Çaydanlığı uzak tutmak	14	13,3
Soba çevresine koruyucu koymak	6	5,7
İlaçları üst dolaplara koymak	5	4,8
Kırık eşyaları atmak	3	2,9
Dolap kapaklarını sabitlemek	2	1,8
Banyo kapısını kilitli tutmak	3	2,9
Dikkatli olmak	25	23,8
Merdivenlere koruyucu önlem	2	1,8
Yatak kenarlarına destekleyici koyma	10	9,5
Çocuğu uyarmak	10	9,5
Köşe koruyucuları	1	1,0
Kesici aletleri ortadan kaldırma	3	2,9
Toplam	105	100,0

Tablo 5. Anne eğitim durumu ile ölçek toplam puan ortalaması arasındaki ilişki

Anne eğitim durumu	N	X±SS	Medyan	Min	Max	p
İlkokul mezunu	84	166,6±15,7	166,0	121,0	200,0	0,001
Ortaokul mezunu	83	170,9±14,6	170,0	133,0	200,0	
Lise mezunu	75	172,1±15,3	174,0	127,0	200,0	
Üniversite mezunu	58	176,7±15,4	179,0	139,0	200,0	
Eğitim alma durumu	N	X±SS	Medyan	Min	Max	
Evet	107	173,6±14,3	175,0	133,0	200,0	0,04
Hayır	193	169,8±16,1	171,0	121,0	200,0	

ölçek toplam puanı daha yüksek bulundu. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,04$). Kruskal Wallis testinin sonuçlarına göre aile tipi ($p=0,672$), gelir durumu ($p=0,763$) ve ev tipi ($p=0,088$) ile ölçek toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadı. ANOVA testine sonucuna göre evde yaşayan çocuk sayısı ($p=0,096$), evde yaşayan birey sayısı ($p=0,110$), evdeki oda sayısı ($p=0,541$) ve çocuk yaş grupları ($p=0,221$) ve annelerin ölçek toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı.

Bağımsız örneklem t-testinin sonuçlarına göre evde bahçe olup olmadığı ($p=0,808$), evde çocuk odasının olup olmaması ($p=0,13$), çocuğun ev kazasına maruz olup olmaması ($p=0,227$) ile ölçek toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı.

4. Tartışma

Çalışmaya katılan annelerin %70,0'ı çocuğunun ev kazası yaşadığını bildirmiştir. Türkiye'de çocukluk çağı ev kazalarının, tüm kazaların %18-25'ni oluşturduğu, acil servislere başvuru nedeni olarak trafik kazalarından sonra 2. sırada yer aldığı bildirilmektedir (14).

Benzer şekilde ülkemizde yapılan çalışmalarda, araştırmaya katılan annelerin bildirdiği ev kazası yaşama oranları sırasıyla %21, %30,2, %58,0 ve %96,8'dir (15,16,17,18,19). Beş yaş altı çocukların evde yaşadığı istenmeyen yaralanmalar küresel anlamda da önemli bir sağlık sorunudur. Hem mortalite hem de morbidite nedenidir (4, 20,21,22). Ghoulap (2017), evde yaşanan kaza oranını %38,9 olarak bildirmiştir (23). Çalışmada, istenmeyen yaralanma maruziyeti bildiren anneler en fazla düşme yaşadıklarını belirtmiştir. Evde gerçekleşen istenmeyen yaralanmalarda ilk sırada düşmeler yer almaktadır (16,24,25,26).

Evgin ve Çalışkan'ın (2018) çalışmasında en çok geçirilen kaza türünün düşme (%46,3) olduğu saptanmıştır. Düşmeler, Bayram ve ark. (2019) çalışmasında da %48,9 ile birinci sırada yer almaktadır (19,27).

Çalışmada kazalar en fazla salonda ve sonrasında mutfakta gerçekleşmiştir. Dolgun, Kalkım, Ergün (2017), 0-6 yaş arasında çocuğu olan ailelerin

evlerini ziyarete gitmişlerdir. Bu ziyaret sonucunda kaza riskine sahip olan alanların mutfak ve oturma odası olduğu belirtilmektedir (10). Çocukların ev kazalarını en sık oturma odası, salon veya mutfakta yaşamalarının nedeni ailelerin en çok vaktini burada geçirmelerinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir (28).

Bhatta (2017) çalışmasında, Nepal'de araştırmaya dahil olan ailelerin evlerini incelediklerinde; 5 yaşından küçük çocukların yaralanmasına sebep olabilecek ve risk potansiyeli olan tehlikeli ortamlar olarak değerlendirmişlerdir. Ortalama yaralanma tehlikesi sayısının 14,9 olduğu belirlenmiştir (29).

Çalışmada erkek çocukların %71,1'inin, kız çocuklarının %68,3'ünün evde kaza geçirdiği bulundu. Literatür incelendiğinde erkek çocuklarının kız çocuklarından daha fazla kazaya maruz kaldığını bildiren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (15, 31, 32). WHO, 15 yaş altındaki çocuklarda kaza ilişkili ölüm nedenlerinin erkeklerde daha fazla olduğunu belirtmektedir (33).

Çalışmada annelere kaza nedeni ile ilgili görüşleri sorulduğunda %48,6'sı çocuğun dikkatsizliği olarak tanımlamışlardır. Anneler ilk sırada çocuğun dikkatsizliğini vurgulamışlardır (16,31,34). Kazalar tüm yaş gruplarında meydana gelebilir ancak küçük çocuklar ve yaşlılar bu konuda daha kırılgandır. 0-6 yaş döneminde çocuklar sahip oldukları kendi dünyalarını keşfetme isteği nedeniyle meraklıdırlar. Bununla birlikte henüz gelişimsel olarak kendilerini koruyabilecek yeterlikte değildirler. Bu nedenle yaralanmaya yol açabilecek eylemlerini değerlendiremezler. Bu konu ev kazalarından korunma konusunda annelere eğitim verilirken özellikle göz önünde bulundurulmalı ve bu dönem çocuklarının gelişme özellikleri anlatılmalıdır (35). Çalışmada annelerin %50,0'ı yaşadıkları ev kazası sonrasında önlem aldıklarını bildirmişlerdir. Daha dikkatli olmaya çalışmak, ev düzenini sağlamak, çaydanlığı uzak tutmak alınan önlemlerdir. Çocuk bakımından sorumlu bireylerin öncelikle annelerin, kaza risklerini bilme, öngörme, algılama düzeyleri, kazalardan korunabilme farkındalıkları, çocukların karşılaşabilecekleri kaza riskleri açısından önemlidir (35).

Bu konuda farkındalığın artırılması doğru ve etkili güvenlik önlemlerinin alınmasını sağlayacaktır (19).

Kurt ve Aytakin'in çalışmasında annelerin %85,7'si kazayı önlemenin mümkün olabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu annelerin %47,7'si önlemler almalydım diyerek yaşadıkları kazaya ilişkin alabilecekleri önlemleri belirtmektedir (34).

Nadeeya ile arkadaşları (2016) annelerin evde yaralanmalar ve güvenlik önlemlerine ilişkin orta derecede bilgi ve algı puanına sahip olduğunu belirtmektedir (36).

Rezapur-Shahkolai ve ark. (2017) yaptıkları kesitsel çalışmada, annelerin güvenlik önlemleri bilgisi ile çocukların yaralanma ciddiyeti arasında istatistiksel yönden anlamlı ilişki bulmuştur (37).

Alrimawi ve ark. (2019) düşük ekonomik statü, evin fiziki çevresi, sosyal çevre (örneğin, kadercilik) ve siyasi ortam gibi pek çok çevresel faktörün annelerin ev kazası önlem uygulamalarını etkilediğini belirtmektedir (38).

Çalışmamızda katılımcı olarak yer alan annelerden ev kazalarına ilişkin güvenlik önlemleri konusunda eğitim alanların ölçek toplam puanı daha yüksektir. Söz konusu fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,04$). Benzer şekilde Evgin ve Çalışkan'ın (2018) çalışmasında, eğitim alanların ölçek toplam puanı daha yüksektir. Aradaki bu farkın istatistik olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p=0,04$) (19).

Çevik ve arkadaşlarının (2017), çalışmasında anneleri ev kazaları konusunda eğitimi olmayan çocuklar arasında kaza geçirme oranının 3,18 kat daha fazla olduğu belirtilmektedir (32). Aynı çalışmadaki bir diğer sonuç 4-6 yaşları arasında çocuğu olan annelerin ve çocukları ev kazası nedeniyle geçici engelli olan annelerin, ev kazalarına karşı daha yüksek önlemler almalarıdır. Ayrıca, fark anlamlı olmamakla birlikte, son iki hafta içinde çocukları bir ev kazasına maruz kalmış annelerin ev kazalarına karşı yüksek düzeyde önlem aldığı belirlenmiştir (32).

Altundağ ve Öztürk (2007) çalışmasında 1-3 yaş arasında olan çocuklara sahip olan annelere verilen eğitimler sonucunda çocuklarda ev kazalarının azaldığı belirtilmektedir (39). Dolgun, Kalkım, Ergün (2017), ebeveynlere verdikleri eğitim sonrasında evdeki risk faktörlerinin azaldığını belirtmektedir (10).

Anne eğitim düzeylerinin ölçek toplam puan değerlerine bakıldığında istatistik yönden anlamlı olduğu belirlendi ($p=0,001$). Okuryazarlar ile yüksek lisans-doktora mezunu olanlar ($p=0,03$), ilkokuldan mezun olanlar ile üniversiteden mezun olanlar ($p=0,03$) ve ilkokul mezunu ile yüksek lisans doktora mezunu olanlar arasında ($p=0,04$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu.

Delgado ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan çalışmada, ebeveynler arasında eğitim eksikliğinin ev kazalarından biri olan yanma olasılığını arttırdığı gösterilmiştir. Annenin okuma yazma bilmemesi, çocuğun yanık yaralanması ile anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir (40).

Anne eğitim düzeyi arttıkça kaza olasılığının azaldığını belirtmektedir (16, 30). Kahrman ve Karadeniz'in (2018) çalışmasında ise annelerin eğitim durumlarına göre çocuklarının ev kazası geçirme sıklığının değişmediği belirlenmiştir (31).

Ev kazaları bütün dünyada önemli halk sağlığı sorunudur. Bu sorun önemli hastalıklar ve ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Ev kazaları her yıl artış göstermekle birlikte bu durumun mağduru olan çocukların hastane de tedavi altına alınma oranları yüksektir. Özellikle 1-6 yaş arasında olan çocuklar sorunla daha çok karşı karşıyadır. Çocukların bu sorunlara maruz kalmaması ve kötü sonuçların doğmaması için toplumsal anlamda bilinçlendirmenin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ebeveynler ve kamu kurumlarının iş birliği içinde hareket etmesi gerekmektedir. Genel anlamda çocuk bakımından anne sorumludur. Bu nedenle annelerin eğitim düzeyi, konu ile ilgili bilgisi büyük önem taşımaktadır (2,7,18,19, 28, 31, 32,39,41).

İletişim: Dr. Figen Yardımcı
E-posta: figenyardimci@gmail.com

Kaynaklar

1. World Health Organization. Injuries. <http://www.who.int/topics/injuries/en/> 2015,8 (Erişim Tarihi: 25.12.2020).
2. Elmas E. Hastaneye Başvuran 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri ve ilk yardım uygulamaları konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2018.
3. Özmen D, Ergin D, Şen N, Çetinkaya AÇ. 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerinin tanınması. Aile ve Toplum Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran, 2007;3(12):13-20.
4. World Health Organization-2008. World report on child injury prevention, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43851/9789241563574_eng.pdf?sequence=1 2008 (Erişim Tarihi:25.12.2020).
5. World Health Organization. Other injury topics. Web site. Available at: http://www.who.int/violence_injury_prevention/other_injury/en/ (Erişim Tarihi: 25.12.2020).
6. Souad, B, Khaoula, B, Faouzi, RM, Saddek, B, Mokhtar, HC. Domestic accidents: Intelligent Analysis & Prevention In Setif Region – Algeria: International Journal of Advanced Research and Publications ISSN: 2456-9992,2018, Vol. 2 (3).
7. Child and Adolescent Injury Prevention, A Global Call to Action: World Health Organization UNICEF. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43279/9241593415_eng.pdf;sequence=1 (Erişim Tarihi:25/ 12/ 2020).
8. Peden M, Oyegbite K, Smith J. World report on child injury prevention. World Health Organization: New York. 2008.
9. TÜİK. Türkiye İstatistik Yıllığı. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2011.
10. Dolgun E, Kalkım A, Ergün S. The determination of home accident risks and measures to prevent accident of children: Quasi-experimental research. TJFMPC 2017;11(2):100-7.
11. Aslan Aydogdu Z, Ateş E, Set T. Assessment of mothers' measures against home accidents for 0-6-year-old children. Turk Pediatri Ars 2019;54(3):149-56.
12. UNICEF. Dünya Çocuklarının Durumu: Kentsel Bir Dünyada Çocuklar. Yönetici Özeti, 2012, 1-11.
13. King WJ, LeBlanc JC, Barrowman NJ, Klassen T, Bernard-Bonnin A, Robitaille Y, et al. Long term effects of a home visit to prevent childhood injury: three year follow up of a randomized trial. Inj Prev 2005;11(2):1069.
14. Koç O, Karaman A. Ev Kazalarının Önlenmesi ve Yönetimi, Rapor No: 2019-3 Haziran 2019, Ankara Uluslararası Hasta Güvenliği ve Sağlık Finansmanı Araştırmaları Merkezi (UHGSfam).
15. Kılıç E, Bayazit T, Gündoğdu G, Koşaroglu NE, Sümer H. Sivas İl Merkezi Kreş ve Anaokulu Çocuklarında Ev Kazası Geçirme Sıklığı ve Etkileyen Faktörler. Cumhuriyet Üniv. Sağ. Bil. Enst. Derg. 2019 (4)1: 14-25
16. Şekerci E, İnal S. Hastanede Yatan 0-6 Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Ev Kazaları Konusundaki Bilgi Ve Uygulamalarının İncelenmesi. HSP 2016;3 (3):160-172.
17. Üçüncü M. 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazaları ve korunma yolları konusundaki bilgi, tutum ve davranışları ile sosyodemografik özelliklerin buna etkisi, Uzmanlık Tezi. T.C. Sağlık Bakanlığı, İstanbul, 2018
18. Özakar Akça S, Çankaya T, Aydın Z. 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama düzeyleri ve annelere verilen ev kazalarına yönelik eğitimin etkisi. J Contemp Med 2017;7(1):50-7.
19. Evgin D, Çalışkan Işık Z. Çocuklarda görülen ev kazaları ve annelerin kazalardan korunmaya yönelik uygulamaları Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2018:11:59.
20. Kendrick D, Ablewhite J, Achana F, Benford P, Clacy R, Coffey F, et al. Keeping Children Safe: a multicentre programme of research to increase the evidence base for preventing unintentional injuries in the home in the under-fives. Programme Grants Appl Res 2017;5(14).
21. World Health Organization. Injuries and violence: the facts 2014. https://www.who.int/violence_injury_prevention/en/ (Erişim Tarihi:28/ 12/ 2020).
22. NHS Evidence. Strategies to prevent unintentional injuries among children and young people aged under 15: Evidence Update February 2013. (Erişim Tarihi:28/ 12/ 2020).
23. Gholap PR: A Study to Assess Mothers Knowledge and Their Practices in Prevention of Home Accidents among Toddler. Int. J. Life. Sci. Scienti. Res., 2017; 3(3): 992-994. DOI:10.21276/ijlssr.2017.3.3.5
24. Erdem SS, Bolu F, Mayda AS. Annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerinin tanımlanması Konuralp Tıp Dergisi. 2017;9(2):40-6.
25. Özdemir U, Reşitoğlu S, Tolunay O, Çelik T,

- Celilioğlu C, Karakılıç A ve ark. Çocuk Acile Başvuran Ev Kazalarının Değerlendirilmesi. *J Pediatr Emerg Intensive Care Med* 2016;3:146-50.
26. Yurt E, Keleş S. 4-5 Yaş Çocuklarının Yaralanma Riski Davranışlarının Cinsiyet, Yaralanma Tipi ve Bağlamı Açısından İncelenmesi. *ACU Sağlık Bil Derg* 2019; 10(4):581-588
27. Bayram T, İlgin C, Kulbay H, Tozakoğlu B, Karaduman İ, Çağan-Çolak B, Save D. The factors associated with mothers' preventive measures against home accidents: A descriptive study from Istanbul, Turkey. *Clin Exp Health Sci* 2019;9:151-16.
28. Turan T, Ceylan SS. The Evaluation of safety measures in the mothers who have 0-6 year old children in order to prevent home accidents: effects of family characteristics and frequency of home accidents in the the last month. *Sağlık ve Toplum* 2007;17(4):52-8.
29. Bhatta S. Community-based home injury risk assessment in rural Nepal. Faculty of Health and Applied Sciences University of the West of England, 2017, Bristol United Kingdom.
30. İnce T, Yalçın SS, Yurdakök K. Çocukluk çağında ciddi kaza sıklığı ve risk faktörleri, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2014; 57: 173-182.
31. Kahriman İ, Karadeniz H. Bir-Altı Yaş Grubu Çocukların Ev Kazası Geçirme Durumları ve Annelerin İlk Yardım Uygulamalarının İncelenmesi: Trabzon Örneği. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci* 2018;10(4):283-91
32. Çevik C, Tari Selcuk K, Kaya C, Bayirli RB. Prevalence of home accidents among 0-6-year old children mothers' levels of displaying precaution-taking behaviors in Turkey, *J Res Med Dent Sci*, 2017;5(4):90-6, DOI: 10.24896/jrmds.20175416.
33. World Health Organization. (2006). Child and adolescent injury prevention : a WHO plan of action 2006-2015. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43267> (Erişim Tarihi:28/ 12/ 2020).
34. Kurt FY, Aytekin A. 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ev Kazaları. *HSP* 2015;2(1): 22-32
35. Karatepe, TU, Ekerbiçer HÇ. Çocuklarda ev kazaları. *Sakarya Tıp Dergisi*, 2017; 7(1): 69-73.)
36. Nadeeya MN, Rosnah S, Zairina AR, Shamsuddin K. Knowledge and perception towards home injury in children and safety measures among Malaysian urban mothers. *International Journal of Public Health and Clinical Sciences*, 2016;3(2):100-13.
37. Rezapur-Shahkolai F, Afshari M, Moghimbeig A, Hazavehei SMM. Home-related injuries among under-five-year children and mothers' care regarding injury prevention in rural areas. *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*, 2017;24(3):354-62.
38. Alrimawi I, Watson MC, Hall C, Saifan AR. Preventing unintentional injuries to children under 5 in their homes: Palestinian Mothers' Perspectives. 2019, *SAGE Open*: 1-11.
39. Altundağ C, Öztürk S. Ev kazalarına yönelik eğitimin, güvenlik önlemleri alınması ve kaza görülme sıklığına etkisi. *Turkish Journal of Trauma & Emergency Surgery Ulus Travma Acil Cerrahi Dergisi* 2007;13(3):180-5.
40. Delgado J, Ramirez-Cardich M, Gilman RH, Lavarello R, Dahodwala N, Bazán A, et al. Risk factors for burns in children: Crowding, poverty, and poor maternal education. *Injury Prevention*, 2002;8(1):38-41.
41. Nouhjah S, R. Niakan Kalhori Sh, Saki A. Risk factors of Non-fatal Unintentional Home Injuries among Children under 5 Years Old; a Population-Based Study. *Emergency*. 2017; 5 (1): e6.